

Til rektorer og forskningsledere

Nasjonal plan for åpen tilgang til vitenskapelige artikler

Regjeringens mål er at innen 2024 skal alle norske vitenskapelige artikler finansiert av offentlige midler være åpent tilgjengelige. For å nå målet om full åpen tilgang, må både forskere, fagmiljøer, forskningsinstitusjoner, forskningsfinansierende institusjoner og myndigheter bidra. Fagmiljøene forventes særlig å bidra gjennom sine nasjonale og internasjonale nettverk for å fremme åpen vitenskapelig publisering og for å vende viktige tidsskrifter på sine fagfelter fra å være lukket til å bli åpne.

I august 2017 fastsatte regjeringen nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til forskningsresultater og flere norske institusjoner har sluttet seg til de mer enn hundre forskningsinstitusjoner internasjonalt som støtter initiativet [OA2020](#). Hovedmålene i initiativet er å

- vende et flertall av dagens vitenskapelige tidsskrifter fra låste abonnementer til åpen publisering og tilgang
- fremme transformasjonen gjennom å bruke midler fra abonnementene til å støtte bærekraftige forretningsmodeller, infrastruktur og publiseringssystemer for åpen publisering og tilgang
- etablere samarbeid mellom alle interessenter innenfor vitenskapelig publisering – utdannings- og forskningsinstitusjonene, forskningsfinansiører, bibliotek og forlag – for en rask og effektiv overgang

Det største hinderet for å lykkes med denne transformasjonen er dagens abonnementsystem, der vitenskapelige artikler er låst inne bak betalingsmurer, og der vi har gitt forlagene rettighetene til resultatene av forskningen. Spesielt de store internasjonale vitenskapelige forlagene har kunnet ta stadig høyere pris og profitt for sine abonnementer fordi de er i en monopolsituasjon. Modellen har tydelig vist seg ikke å være økonomisk bærekraftig, og den har fratatt institusjonene kontroll over egne forskningsresultater.

Veier framover

Unit – Direktoratet for IKT og fellestjenester i høyere utdanning og forskning, har et nasjonalt koordineringsansvar for arbeidet med åpen tilgang og har startet prosessen med å utarbeide en nasjonal plan for å nå målene som er satt. Dette arbeidet må skje i tett samarbeid med alle berørte aktører. Vi samarbeider også nært med andre europeiske land med samme ambisjoner.

En nasjonal plan må ha som mål å opprettholde kvalitet i publiseringen samtidig som vi sikrer tilgang til resultatene. Hovedelementer er:

- Plan for forhandlinger med forlag frem mot 2024, med tydelige og klare prinsipper for åpen tilgang og publisering samt kostnader knyttet til dette.

- Plan for etablering av et nasjonalt vitenarkiv. Unit har fått i oppdrag fra Kunnskapsdepartementet i første omgang å utrede hva et nasjonalt vitenarkiv kan være og hvordan det kan realiseres. Vi vil opprette en bredt sammensatt nasjonal arbeidsgruppe som skal levere sin anbefaling 1. oktober 2018.
- Plan for investering i og etablering av bærekraftige åpne publiseringssystemer, basert på forretningsmodeller som gir institusjonene større grad av kontroll over egne publikasjoner og en infrastruktur som forenkler oppgavene.

Både nasjonalt og internasjonalt står vi overfor store utfordringer i denne transformasjonen av det vitenskapelige publiseringssystemet. Vi vet ikke hvordan vitenskapelig publisering vil se ut om 10 år, men vi vet at vi ikke kan fortsette som i dag, og vi ser på utforming av en nasjonal plan som et viktig første steg i arbeidet.

Felles for de landene som ser ut til å lykkes best med overgangen til åpen tilgang er at rektorer og andre forskningsledere er aktivt engasjert. Dette brevet er derfor stilet til dere. For å nå målene kreves beslutninger som kun kan fattes på deres nivå, for eksempel hvis det blir nødvendig å si opp viktige abonnementsavtaler. Vi ber derfor om at dere bidrar til at forskningsledelsen ved egen institusjon blir en aktiv deltager i det videre arbeidet.

Vi vil sammen med sentrale aktører og organer i de ulike sektorene sørge for at det videre arbeidet har bred involvering, forankring og støtte og at de ulike aktørene får informasjon om hvordan de kan bidra. Blant annet vil temaet bli behandlet i RHFenes strategigruppe for forskning i mai, på UHRs representantskapsmøte i mai og i UHRs styremøte i juni.

Informasjon om arbeidet vil fortløpende bli lagt ut på <http://www.openaccess.no>.

Vennlig hilsen

Roar Olsen
direktør

Katrine Weisteen Bjerde
direktør for forskningstjenester CERES

Kopi: Kunnskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Universitets- og høgskolerådet, RHFenes strategigruppe for forskning, Forskningsinstituttens fellesarena, Norges forskningsråd, Bibliotekledere ved forskningsinstitusjonene, Helsebiblioteket